

Марко Вовчок О
СЕСТРИЧКА
МЕЛАСЯ
— ❀ —

СЕСТРИЧКА
МЕЛАСЯ

МАРКО ВОВЧОК

СЕСТРИЧКА
МЕЛАСЯ

(ВЕДМІДЬ)

НАШИМ ДІТЯМ — ОПДЛ

ВИДАВНИЦТВО "НАШИМ ДІТЯМ"
Об'єднання Працівників Дитячої Літератури

"ЄВШАН - ЗІЛЛЯ"
БІБЛІОТЕКА ЮНОГО ЧИТАЧА. ВИПУСК Ч. 4. Р. Б. 1951.

МИСТЕЦЬКЕ ОФОРМЛЕННЯ: ЯКІВ ГНІЗДОВСЬКИЙ.

Право репродукцій застережене.

"Yevshan-Zilla", 217 Dalhousie Street, Toronto, Ontario, Canada.

PRINTED BY THE BASILIAN PRESS

тояла собі у полі, коло гаю, одна козача пасіка. А вже ж, мабуть, усі знаєте, що це за річ — пасіка? Може довідувались часом там за медом, аж вам бджоли... а то й мед іншим знов часом?

Ця пасіка була огорожена лісою з лози. В огородь загородив козак аж сім високих, старих коренатих дубів і восьму вербу гіллясту. Хто побачить вербу тую, то кожен питає, як вона уросла тут сама, поміж дубів величних, проста

та весела. А верба щовесни давала віду, що хоч сама вона поміж дубами, то добре їй рости тутеньки, бо росла вона, уганяла хутче козакового унука Михайла.

Кажу “Михайла”, бо він не любить, як хто його покличе “Михалко”. І не дочуває, хоч удесяте гукніть. А як почликати: “Михайле” зараз він наче вродиться поперед вами: у широкорукавій білій сорочці, у незмірних шараварах, у червоному поясі, — у тому самому поясі, що він його сам купив у ярмарку. Тоді ж покупив він і чоботи свої з червоним закотом і ту шапку чорну, що він її дуже прилюбляє й омалененько бере на себе. І як візьме її, то дід сміється й каже:

— Гляди, Михайле, гляди! Рознесуть твою славну шапку ласі бджоли на мед!

Білявенька, русявенька, босоніжка, Михайлова маленька сестричка Мелася, як почує, що дід говорить і сміється, зараз собі теж подзвонює...

Тільки Михайло посміху не потурає, низько насува шапку чорну на чорні брови й походжає сам оддалік, як гетьман поперед ворогом.

Ото ж кажу, як покликати його поважненько “Михайле!” — зараз він наче вродиться і, одтрусуючи своє чорнорусе волосся й поглядаючи своїм хорошим поглядом, питає звичайненько: “Чого вам треба?”. І коли вам діда треба, він зараз побіжить і приведе старого од вуликів, а коли вам треба сестрички Меласі, він примчить Меласю сестричку.

Часом Мелася буде соромитись і сховається у траві, або за вулик, бо Мелася маленька, як вузлик, і скрізь може приховатися. А до того ще вона має надію, що як собі затулить хоч одне вічко (обох вона ніколи в світі не затулить, — хоче усе бачити), хоч одне вічко затулить, то й не знайде її ніхто. А Михайло таки відшукає її і як не вговорить іти доброхіть — Мелася своєю волею живе, — то схопить її та й принесе жваво й браво й сміючись, хоч може Мелася й щипнула по дорозі... Чому ні? Одна люба, тиха дівчинка вкусила мене колись до живої крові, як я силоміць піднесла її на руки... Не гарно кусати, нема що казати — не гарно, та не гарно теж і силувати.

Не став би й Михайло сестричку кривдити, якби вона справді гнівалася. Ні, Мелася не з гніву так чи так боронилася, а тільки з самого сорому, бо страх була Мелася соромляжа. Як загледить чужого чоловіка, то не то що личечко, а й ніжечки, здається, малесечкі порум'яніють, утікаючи. І не знаєте самі, що це втекло від вас: чи зайчикок стрибнув, чи пташечка пурхнула, чи дівчинка зникла.

А коли б же чули ви, як Мелася вимальовує вас і вашу одежину і похід і погляд! Вона встигла вас і зобачити і розгледіти і так вималює словами, що удруге вас пізнають усі в хаті, коли увійдете: “А це той добродій, чи тая добродійка, що Мелася розказувала”.

Хоч це, бачте, трудно, а я таки вам радитиму з Меласею признайомитися, бо вона розумна дівчинка і багато дечого знає й така ласкавенька, що й вас дечого навчить. Яких пісень славних співала, яких казочок потішних уміла! І не то що дорогу у Київ, — знала вона навіть, кудою у Херсон братися.

це ж козак старий — звали його Загайний, — погородивши загородь, поставив вуликів чимало: було їх там наче снопків на добрій ниві — і вже не полічу, мабуть, скільки у нього їх придбано. Мабуть, багато та й пребагато, бо рої роїлися виборно, так що тільки не подивуйте у лиху годину, — роїлися!

Було раз-у-раз чути: “Рій летить! Від поля! Від гаю!” То Михайло скрикне: “Рій!” а Мелася за ним, як у дзвоники, перебиває: “Рій-рій! Рій-рій!” То знов Мелася закричить: “Летить-летить, летить-летить!”, а Михайло біжить вивіряти, чи правда. То знов дід, плетучи кошик, наче духом вгадає, що рій надлітує, і йде його накривати...

Страх якого діла було у пасіці! У кутку дід там заплів хижку з лози, Михайло покрит її соломною гарно, а Мелася промела коло дверей і сказала: — Оце вже й зовсім теперки!

Дід насадив і калину і бузину і рожу гожу з Михайлом, а Мелася насіяла всячини, і усе прийнялося, зійшло і проквітало одмішне й перемішне, на диво Меласі, що, каже, сіяла усе окремш-

не, ряд по рядочку, а зійшла така мішанина.

Михайло на цю річ сестриччину мовчить, бо не хоче змагатися з дівчинкою маленькою, — мовчить та тільки дивиться, як рожа, хиллячись із гіллячки, наче питає, чого це так підкотився до неї, хорошої, низенький василечок. Листатий любисток тут побратався з жменькою конопель, а коноплі знов побралися між маки повні, а маки знов угнали у волоський горох, а скрізь усюди колоски постріляли житні, — де один, де два, а де й посімейкою. І вже де посімейка, то й перенадила за собою і куколю червоного і синіх волошок. Чи теж мало зілля несіяного, непроханого й некоханого нагодилось у дідову пасіку — і над усім літають бджоли гудучи.

Славно у тій пасіці! Дихати — не надихатися! Легко, вільно! Куди глянеш — усе поля широкі, чисті і по полях дуби, зрідка дуб од дуба, як намети проти сонця розкинуті. У село шлях звивається, а села самого не видати за могилою стрімчастою, видно тільки від схід сонця гай здоровенний, темний...

Лавно було літувати у пасіці Михайлові з дідом, і Мелася маленька, покинувши матір зі старшою сестрою домовати, прилетілася до дідуся і хазяйнувала у нього в пасіці: співала пісень, ходила по полю збирати полуниці, розбила два горщатка і одну мисочку... Теж бджоли доглядала так, що аж, незвичайні, кусали її і тим робили часом із любенького личенька не знати що: з одного боку глянь — Мелася: її щічка, її вічко, а з другого боку глянь — якийсь дутик... Уставала Мелася раніш од усіх і лягала од усіх пізніш, бо, пораючись у дідусевім хазяйстві, було їй такого діла, що ой-ой!

Отже, одного вечора, втомившись, лежав Михайло на траві у пасіці й дивився у небо. Вже зорі повскакували й тонесенький серпок місяцевий блищав над дубом, ніби зачепився за кучеряву гіллячку. Мелася, теж втомившись, лежала й ворушилася, дрімала й питалася, чого це досі діда нема. А діда як нема, то й нема — і в даліні не видко.

Пішов дід того вечора у село, та чогось дуже

довго забаривсь у селі, бо вже ніч глуха, зорі зорять, серпок високо підбився, Михайло заснув, а діда все нема. І не чути — усе тихо! Коли ж разом земля загула від гаю, і щось важке наближується до пасіки. Таке важке, таке важке, що й не зважити на вазі! От воно, от воно!.. Поронило лісу, суне поміж вуликів — і вулля валить, і квітки давить, і рожу і калину ламле, і дуба кріпкого втрухнуло минаючи. Господи, світе!

Що ж ви думаєте? Страшений, патлатий, важкий ведмідь одвідав!

Що робити Меласі? Дрімота одлетіла, немов злякана птиця, і ручечки у жаху, у страху зчепилися. Страшний-страшний гість! Нема порятунку! Братік Михайло коханий! Як тебе рятувати?

Михайло спав солодким сном коло самої хижки, коло дверей, коли чує — трепечущі малесенькі рученятка обвилися коло його, наче чіпка хмелинонька, і голосочок шепоче:

— Братіку... братіку!

— А що? — спитав він, не відмикаючи очей сонливих.

— Ходи, ходи сюди, братіку! О, ходи ж бо, ходи у хижку, бо я тут сама боюся... Ходи, братіку, ходи!

І малесечкі рученята тягли його, сонного, з усієї своєї маленької сили, і сльози палючі капали на нього від жаху та від трусу, і сердечко маленьке колотилося коло нього вірненьке та щиреньке, а він, сонний, переступив два ступені ті у хижку безважливо і знов припав, сном поклонений.

Він не чув, як трепечущі рученятка дурно мучилися і хрумтіли, щоб його піднести, і не чув тихенького гіркого плачу.

А ведмідь, наче господар, посуває та оглядає, де краший вулик, солодший мед, і, як упав йому в око такий, зараз він лапу патлату туди, видирає й ласує.

О, Боже, Боже! Коли б же Михайло спав, не прокинувся! Коли б же!.. Що буде, як він прокинеться? Він не послухає маленької, піде на ведмедя... Боже, Боже! Зараз ведмідь з'їсть її, зараз! Чи ж буде ситий він із неї? Хоч би ситий він був

та братіка не зайняв... Дарма, нехай її з'їсть — нехай братіка не займає!

Рученятка маленькі зчіплялися міцніш, і сльози лилися ревніш.

А страшний ласач патлатий учищає та й учищає мед собі по волі й по роздоллі; часом подивиться на серпок місяєвий угорі, ніби кажучи: “Ти, серпку, добре мені світиш”, часом ніби поприслухує: “Здається мені, дівчинка тут десь плаче...”

Лихо-лихо! Як уже не розбилось у дріб'язочки маленьке сердечко, колотячись такеньки швидко та довго!

Коли ведмідь кашлянув — ждати, що зареве...

Ні! Він упав долі та як почне, необачний патlach, викочуватись та вивалюватись по траві!

Тоді маленькі рученятка вхопилися за сонного брата, трохи не вломилися, а піднесли його трохи й сунули у хижку й зачинили там.

— Що таке? Що таке? — скрикнув молодий козак, прокинувшись, може трохи й злякавшись і потрушуючи двері. — Відчиніть бо! Що таке?

— Братіку коханий, нічого... це я, це я, — одказував йому голосочок.

— Відчини бо, Меласю! — скрикнув знов Михайло. — Нехай я дверей не псую!

І знов потрушує дверима.

— Братіку, — каже маленька, — братіку! — І оглядається довкруг і бачить — ведмідь устав і слухає, і наче чигає на неї, і от наче засміявся — клацнув зубами білими.

— Пусти, пусти, Меласю! — кричить Михайло, і двері відскочили, маленька, як снопок, упала, а ведмідь знов клацнув білими зубами...

Тут такий розкотився викрик голосненький, та дзвінкий, та тонкий, що Михайло метнувся назад, а ведмідь чимдуж покотив до гаю, вгинаючи під ступою землю...

І як Михайло схаменувсь і підвів малу сестричку й розпитав, вже не було нікого ані видко, ані чутно, і дарма вони насторожали вуха і здержувалися дихати, прислухаючись та сидячи укупі близенько. Тихо усе було.

Місяць світить, зорі сяють.

— Розкажи ж бо, Меласю, розкажи усе мені, усю подробицю, як було, — говорив Михайло до сестрички.

— Ні, ні! О, ще ні! Ще боюся! — одказувала Мелася.

— Яка ж ти жахлива, Меласю! — каже Михайло, всміхаючись.

— Ой-ой! Ой-ой! — одказує Мелася й пригортається ближче та тісніш, як до скарбу одрятованого, знайденого.

Ісяць уже ледве легенько світив, зорі вже ледве помаленьку блискали, коли вони зачули пісню козацьку, наче дзвінок розбитий або струну перервану, і зобачили удалині постать людську — це дід ішов і співав. Зараз вони до нього назустріч, а він сміється та й каже:

— А що, дітки, знудилися, мабуть, без старого діда, ге? Сон, мабуть, неспокійний мали, ге? Не можна, не можна було мені повернутись раніш; товариша давнього стрів — забарився...

І дід знов почав наладжувати козацьку пісню:

“Як були ми, козаки, на морі,
Як були ми, козаки, на роздоллі,

Унадились ми, козаки, до невірнього турка...”
ідучи й киваючи головою справа уліво собі у повагу та обриваючи козаків перебитим голосом то у море, то у роздолля, або межі турка невірнього.

— Діду! Діду! — каже Мелася. — В нас ведмідь був!

— От, діду, — говорить Михайло, — Мелася завіряє, що ведмідь був у пасіці... Я спав міцно дуже, коли вона мене схопила, вкинула у хижку й зачинила і перелякала... Кричу: “Випусти!” — не випускає, — мусів попсувати двері у хижці, — вискочив, а вона як скрикне, як верескне, аж у очах у мене ясно зробилося, наче встрелили у вухо. Схаменувсь, — бачу — вона лежить у мене під ногами, нікого нема, вулики долі попадали, трава пом’ята, кущі поламани... Каже вона, присягається, що ведмідь ніби був.

Дід усе приспівував спершу та всміхався, а як дійшло, що “вулики долі, кущі поламани”, то дід промовив: “гай, гай!” і придав ходи.

— А щоб ти не дїждав уже довіку меду й покуштувати, лихий патлачу! — проклинав дїд, підносячи та ставлячи вулики, як треба. — Бач, якого наробив клопоту та шкоди!

А Михайло, допомагаючи дідові, радив рушницю придбати добру на прийшлі часи і в думці вже націлював у ведмедя страшного з великою втіхою. А Мелася малесенька, ходячи за обома ними услїдок, удесяте оповїдала, як той усе трощив і валяв, як покачувався і цокав зубами білими, і як мед вчищав, і як наближувався-наближувався... ближче-ближче... А в самої Меласі оченята блищали й сяли племенистіше, ніж ті зірочки у небі, що вже їх відблиск згасав та згасав, бо вже починало дніти — хутко й стяга рожева запалала від схід сонця.

— Ну ж, Мелася! Дівчина так дівчина на диво здатна! — каже дїд, усміхаючись та глядячи у сяюще личенько перемучене. — Дарма, що з личенька спала, а справдешня козачка! Чи ж не диво, що така цяпочка хотїла ще брата боронити та визволяти проти ведмежого зуба? Чи ж не

диво, що така безсилочка прогнала й настрахала ведмедя страшного?

Перше, то не диво здавалося Меласі, бо братік коханий і любий — як же його не боронити? А друге, то, мабуть, уважала Мелася за диво потішне й не нікчемне, бо як згадувала про нього, зараз червоніла і зараз сміялася веселенько і, може, трохи хвастливенько...

— Меласю, сестричко! Коли ж я тебе боронитиму? — питав часом Михайло, як розпалений оглядаючись, чи нема де чого страшного або трудного, щоб його знівечити. — Коли мені доведеться тебе визволяти?

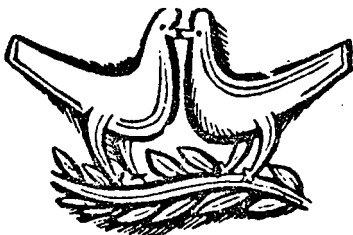
І лягав спати Михайло може не раз із потайною надією, що от ведмідь знов одвідає і вночі не спав, прислухався і брався за рушницю, що собі покупив — тільки ще й досі, чутно, не діждав патлатого він гостя-одвідача.

— О, братіку, братіку! Не дай Боже, щоб... Мати-Заступниця нехай заступить! — промовляє Мелася, як почує Михайлові слова ті палкі й утривожиться такеньки, що аж із личенька спаде.

тже, й — кінець тут. Далі що було й буде,
не знаю, не можу казати, не знаючи сама.
Вибачайте та будьте здорові, та дай, Бо-
же, нам, вам і мені таку сестричку Меласю, щоб
боронила та визволяла від усякого страшного
ведмедя нас, вас та мене.

МАРКО ВОВЧОК

(1834 - 1907)

*
**

Оповідання про “Сестричку Меласю”, оцю відважну й завзяту козацьку дівчинку, написала велика українська письменниця Марія Марковичева Марко Вовчок — це її приbrane письменницьке прізвище.

Перші твори Марка Вовчка — “Народні оповідання” появилися майже сто років тому назад (у 1857 р.). У той час селяни були ще кріпаками — були власністю багатих панів. У кріпацькій неволі жили й українські селяни і над ними знущалися чужі — московські і польські пани.

Кріпацька недоля дуже боліла нашу письменницю. У своїх оповіданнях вона й змаловала безталанне кріпацьке життя українських селян. Змаловала з таким великим співчуттям і такою гарною народною мовою та так вірно й помистецькому, що ці її оповідання здобули зразу велику славу. Їх читали і ними захоплювалися не тільки на Україні, — їх стали перекладати і на всякі чужі мови.

Коли кілька років пізніше (у 1861 р.) знесено врешті кріпацтво, наша письменниця стала писати теж історичні оповідання з часів славної козаччини, казки й оповідання для дітей.

Один з найкращих її творів це історична повість п. з. “Маруся”. У цій повісті вивела письменниця приклад великої любови до рідного народу і рідного краю, — розказала про маленьку героїню Марусю, яка віддала своє життя для добра України.

Постать маленької героїні з українського козацького степу така принадна, гарна й шляхотна, що повістю про неї захопилися й чужинці. “Марусю” читають у школах французькі діти і на прикладі малої героїні-українки вчать ся любови й посвяти для власного народу, “Маруся” була друкована теж у німецькій і московській мові.

Крім “Сестрички Меласі” і “Марусі” наша славна письменниця обдарувала українських дітей ще такими оповіданнями й казками: “Дев’ять братів і десята сестриця Галля”, “Кармелюк” і “Невільничка”. Але й усі інші оповідання Марка Вовчка написані такою зрозумілою й такою живою українською мовою і такі вони гарні й цікаві, що всі діти можуть і повинні їх прочитати.

Марко Вовчок — одна з найбільших наших і світових письменниць. Померла вона майже 50 років тому (1907 р.), але всі ми — весь український нарід — глибоко шануємо її пам’ять, а українські діти особливо вдячні їй за чудові оповідання й казки.

Приклад завзятої Меласі, приклад героїні Марусі, приклад козацького хлопчика Остапа (з оповідання “Невільничка”) — всі вони світять українським дітям і показують, як любити й захищати своїх рідних, свій рідний нарід і рідну батьківщину — Україну.

Б. Данилович

